

Matuszewski, Adam

"Bez cenzury. Literatura, ruch wydawniczy, teatr. Bibliografia", Jerzy Kandziora, Zyta Szymańska, Krystyna Tokarzówna, Warszawa 1999 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 45/2, 137-138

2000

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

również (J. L. E. Dreyer: *A History of Astronomy from Thales to Kepler*. New York: Cambridge University Press 1953 s. 176–177), że Posejdonios (podobnie zresztą jak i wcześniejszy Hipparchos) respektował wyniki Eratostenesa, a zależało mu jedynie raczej na potwierdzeniu tych wyników, a nie na ich kwestionowaniu. Taką interpretację potwierdza również to, że Ptolemeusz w swoich pracach astronomicznych ściśle trzymał się wyników Hipparcha, który akceptował wynik pomiaru długości południka pochodzący od Eratostenesa. Tym samym trzeba odrzucić stwierdzenie mówiące o błędzie Posejdoniosa, a być może nawet stwierdzenie o błędzie Ptolemeusza, gdyż błąd pojawił się w późniejszej tradycji, która późniejszą standaryzację jednostek metrycznych w sposób nieuprawniony rzutowała na wcześniejsze wyniki.

Nieścisłości pojawiają się również przy omawianiu odkryć Izaaka Newtona. Błędnie podane jest, że w jego dziele pt. *Philosophiae naturalis principia mathematica* znajdują się „trzy prawa powszechnego ciężenia” (s. 209). Pomyłone tu zapewne zostały prawa mechaniki Newtona (aksjomaty ruchu), których rzeczywiście jest trzy, z prawem powszechnej grawitacji, które jest jedno. Nieściśła jest również informacja dotycząca ojca Galileusza – Vincenza. Otóż nie jest tak, by był on „wybitnym matematykiem włoskim” (s. 207), gdyż faktycznie był muzykiem dodatkowo zajmującym się handlem wełną, aczkolwiek pisał traktaty z teorii muzyki (harmoniki), która wówczas była odpowiednikiem matematyki w ramach *quadrivium*. Na koniec jeszcze uwaga natury ogólnej. Otóż w całym tekście podawane są daty (urodzin i śmierci) przy prezentowanych postaciach bez odnotowywania, czy daną datę znamy dokładnie, czy też tylko w przybliżeniu. Może warto by było, wzorem historyków filozofii, odróżnić w tekście informację pewną od niepewnej przez odnotowanie tego faktu w tekście.

Zenon Eugeniusz Roskal
(Lublin)

Noty recenzyjne

Jerzy K a n d z i o r a , Zyta S z y m a ń s k a , Krystyna T o k a r z ó w n a : *Bez cenzury. Literatura, ruch wydawniczy, teatr. Bibliografia*. Pod redakcją Jerzego Kandziory. Warszawa 1999 Instytut Badań Literackich, 1156 s.

W bibliografii zamieszczono niemal kompletną dokumentację tekstów z zakresu literatury, ruchu wydawniczego, teatru i filmu opublikowanych w PRL poza zasięgiem cenzury. Zawiera opisy 3277 druków zwartych oraz podaje zawartość 226 najważniejszych czasopism bezdebitowych. Dzięki temu ukazuje całościowo niezależnej kultury okresu 1976–1989 i daje dokumentacyjną podstawę

do pełnego opisu ówczesnej literatury. Zasadniczą część bibliografii stanowią hasła osobowe pisarzy polskich, wśród których obok czołowych nazwisk literatury polskiej są autorzy jednej książki czy wiersza, obok autorów niezależnych i zbuntowanych występują twórcy zasłużeni dla władzy i polityki kulturalnej. Autorzy bibliografii, zrywając z wąsko rozumianą koncepcją bibliografii odsyłającej jedynie do innych książek i tekstów w czasopismach, poszerzyli adnotację, w ramach poszczególnych działów i poddziałów zastosowali chronologiczny układ prezentacji materiału, rozwiązali pseudonimy autorskie, obok tekstów ściśle literackich uwzględnili również relacje dokumentalne, eseistykę, piarstwo polityczne. Dużą zaletą bibliografii jest także dołączenie do niej obszernego, liczącego ponad sto stron (s. 1041–1156) *Indeksu nazw osobowych*.

Mapa w pracy historyka. Materiały XIX Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii, Wrocław 10–12 września 1998 r. Pod redakcją Teresy Bogacz i Beaty Konopskiej. Wrocław–Warszawa 1999 Polska Akademia Nauk. Instytut Historii Nauki. Urząd Miejski Wrocławia. Biuro Rozwoju Wrocławia. Reto–Art., 262 s. Z *Dziejów Kartografii*. T. 11.

Książka jest zbiorem referatów wygłoszonych na XIX Ogólnopolskiej Konferencji Historyków Kartografii, która odbyła się we Wrocławiu w dniach 10–12 września 1998 r. Otwiera ją artykuł wstępny Zbigniewa Wójcika, w którym została przypomniana postać zmarłego w 1993 r. pierwszego sekretarza Zespołu Historii Kartografii – Zbigniewa Rzepey (1923–1993). Wartość tego artykułu podnosi dołączenie do niego bibliografii prac Zbigniewa Rzepey, w której w osobnych grupach zestawiono jego prace tekstowe oraz wykonane przez niego mapy.

Pozostałe artykuły umieszczono w trzech częściach. W pierwszej części znalazły się artykuły analizujące wartość źródłową dawnych map. W drugiej zestawiono prace rozpatrujące mapę jako sposób wypowiedzi historyka. W trzeciej przedstawiano *Wykorzystanie dawnych map zgromadzonych w zbiorach kartograficznych*. Część pierwszą otwierają referaty Stanisława Alexandrowicza: *Dawna mapa jako narzędzie pracy historyka* oraz Janiny Stosik: *Rękopiśmienne przekazy kartograficzne jako źródło historyczne*. Stanisław Alexandrowicz zwrócił uwagę, iż, za wyjątkiem wojskowości, mapy są słabo wykorzystywane w badaniach historycznych. Odpowiedzialnością za ten stan rzeczy obciążył, między innymi, system kształcenia pokoleń historyków po 1950 r. w oderwaniu od map topograficznych. Przypomniał także fakty likwidacji wielu centralnych zbiorów starszych map oraz utajnienia nowych edycji. Janina Stosik w swoim artykule oparła się na mapach rękopiśmiennych przechowywanych głównie w archiwach, charakteryzując ich wartość źródłową i podając różne przykłady ze zbiorów krakowskich.